महाराष्ट्र शासन

पोलीस महासंचालक कार्यालय, महाराष्ट्र राज्य

महाराष्ट्र राज्य पोलीस मुख्यालय, शहीद भगतसिंग मार्ग, कुलाबा, मुंबई ४०० ००१

क्र.पोमसं/२३/५४/नवीन तीन कायदे/८५/२०२४, मुंबई, दिनांक :- ३१/०७/२०२४

संदर्भ:- गृह मंत्रालय, भारत सरकार यांनी निर्गमित केलेली झिरो एफ.आय.आर. व ई- एफ.आय.आर. करिताची आदर्श कार्यप्रणाली

विषय :- नवीन फौजदारी कायद्यांच्या अनुषंगाने निर्गमित करण्यात आलेल्या आदर्श कार्य प्रणालीचा अनुवाद व ई- एफ.आय.आर. नोंदवहीचे नमुन्याबाबत.

******

भारतीय संसदेने भारतीय नागरिक सुरक्षा संहिता, २०२३ हा अधिनियम पारित केला आहे. त्यानुसार त्याची अंमलबजावणी दि.०१/०७/२०२४ पासून झाली आहे. कलम १७३(१) भारतीय नागरिक सुरक्षा संहिता, २०२३ चे अनुषंगाने गृह मंत्रालय, भारत सरकार यांनी झिरो एफ.आय.आर. व ई- एफ.आय.आर. बाबतची आदर्श कार्यप्रणाली निर्गमित केली आहे.

उपरोक्त नमुद आदर्श कार्य प्रणाली मराठी भाषेत अनुवादित करण्यात आली असून ई- एफ.आय. आर. नोंदवहीचा नमुना सोबत जोडला आहे.

तरी, सर्व घटक प्रमुखांना कळविण्यात येते की, सदर मराठी अनुवादित आदर्श कार्य प्रणाली व ई-एफ.आय.आर. नोंदवही नमुन्याचे अनुषंगाने आवश्यक ती कार्यवाही करावी.

(पोलीस महासंचालक यांचे मान्यतेने)

Office of the Commissioner of Police
Greater Mumbai. 7593
I.W./O.W./D.O./M.E.No. Dtd. 01/8/2024
C.P. SP/CP
Jt.C.P. VERO/Crime
Addl. C.P./DCP

Sanjay 31/07/24

(संजय सक्सेना)

अपर पोलीस महासंचालक (का. व सु.)

CP

Office of the Jt. C. P. (L & O), Mumbai
I.W.No. 3096 Date-2/8/24
Addl. C.P.
D.C.P. ops
For Enquiry, N/A & Report in .... days.
R Jt. C.P. (L & O), Mumbai

प्रति,

सर्व पोलीस आयुक्त, (लोहमार्गसह)

सर्व पोलीस अधीक्षक, (लोहमार्गसह)

प्रत,

अपर पोलीस महासंचालक, लोहमार्ग, मुंबई.

अपर पोलीस महासंचालक, गुन्हे अन्वेषण विभाग, महाराष्ट्र राज्य, पुणे.

सर्व परिक्षेत्रीय विशेष पोलीस महानिरीक्षक / पोलीस उपमहानिरीक्षक.

विषय: शून्य-एफ. आय. आर. (Zero FIR) आणि ई-एफ.आय.आर (e-FIR) दाखल करणे बाबतची आदर्श कार्यप्रणाली (SOP)

1.1 प्रस्तावना

दिनांक 25 डिसेंबर, 2023 रोजी भारत सरकारने तीन नवीन फौजदारी कायदे अधिसूचित केले आहेत आणि दिनांक 1 जुलै 2024 पासून त्यांची अंमलबजावणी सुरू झाली आहे. भारतीय दंड संहिता, 1860 (IPC) च्या जागी भारतीय न्याय संहिता, 2023 (BNS), फौजदारी प्रक्रिया संहिता, 1973 (CrPC) च्या जागी भारतीय नागरिक सुरक्षा संहिता, 2023 (BNSS) आणि भारतीय पुरावा कायदा, 1872 (IEA) च्या जागी भारतीय साक्ष अधिनियम, 2023 (BSA) असे कायदे अंमलात आले आहेत. भारतीय नागरिक सुरक्षा संहिता, 2023 द्वारे प्रदान केलेल्या प्रक्रियेनुसार तपासी अधिकारी व तपास यंत्रणा यांना तपास करण्यास मदत करण्यासाठी शून्य एफ.आय.आर (Zero FIR) आणि ई-एफ.आय.आर (e-FIR) बाबत भारतीय नागरिक सुरक्षा संहिता, 2023 च्या तरतूदी नुसार आदर्श कार्यप्रणाली (SOP) ची आवश्यकता निर्माण झाली आहे म्हणून सदरची SOP तयार करण्यात आली आहे.

1.2 व्याप्ती

सदर आदर्श कार्यप्रणालीचे अनुपालन एफ.आय.आर नोंदणी करणारे आणि त्यासंबंधी कार्यवाही करणारे सर्व पोलीस अधिकारी म्हणजेच पोलीस ठाणे अंमलदार, गुन्हे तपासी अधिकारी आणि पोलीस अंमलदार यांनी करावयाची आहे.

1.3 उद्दिष्टे

1. एफ.आय.आर नोंदणीची प्रक्रिया सुनिश्चित करणे आणि ती सर्व नागरिकांना सुलभतेने उपलब्ध करून देणे.
2. तक्रारींची वेळेवर आणि कार्यक्षमतेने हाताळणी सुनिश्चित करणे.
3. एफ.आय.आर व्यवस्थापनासाठी पारदर्शक आणि जबाबदार यंत्रणा राबवणे.

A. शून्य एफ.आय.आर (Zero FIR) नोंदणी

भारतीय नागरिक सुरक्षा संहिता, 2023 (BNSS) या कायद्याने फौजदारी प्रक्रिया संहिता, 1973 (CrPC) ची जागा घेतलेली आहे. फौजदारी प्रक्रिया संहिता च्या कलम 154 ऐवजी भारतीय नागरिक सुरक्षा संहिता च्या कलम 173 अंतर्गत आता दखलपात्र गुन्ह्याची नोंद करण्याची तरतूद करण्यात आली आहे. शून्य-एफ.आय.आर (Zero FIR) नोंद करण्यासाठी पोलीस ठाणे प्रभारी अधिकारी यांनी पुढीलप्रमाणे कार्यवाहीचे अनुपालन करावे.

1. **भारतीय नागरिक सुरक्षा संहिता, 2023 अंतर्गत शून्य-एफ.आय.आर** (Zero FIR) **दाखल करणे**.

पायरी 1: तक्रारदार त्याची तक्रार नोंदणी करवून घेणेसाठी घटना कोठे घडली तेथील स्थानिक अधिकारक्षेत्र विचारात न घेता भारतीय नागरिक सुरक्षा संहिता, 2023 (BNSS) च्या कलम 173 पोटकलम (1) नुसार कोणत्याही पोलीस स्टेशन मध्ये जाऊन त्याची तक्रार नोंदवू शकतो.

पायरी 2: स्थानिक पोलीस ठाण्याच्या अधिकार क्षेत्राबाहेर घडलेल्या दखलपात्र गुन्ह्याबाबत माहिती प्राप्त झालेनंतर, पोलीस ठाणे प्रभारी अधिकारी किंवा कर्तव्यावरील अधिकारी यांनी तक्रारीचा तपशील शून्य-एफ.आय.आर (Zero FIR) रजिस्टर मध्ये नोंदवावा आणि अधिकारक्षेत्राचा विचार न करता शून्य-एफ.आय.आर (Zero FIR) संबंधित कलमाखाली नोंदवावा.

भारतीय नागरिक सुरक्षा संहिता, 2023 (BNSS) कलम 173 (1) च्या

तरतुदींनुसार

1. **दखलपात्र गुन्ह्याशी संबंधित प्रत्येक माहिती, गुन्हा ज्या भागात घडला आहे ती बाब विचारात न घेता**, तोंडी किंवा इलेक्ट्रॉनिक संप्रेषणाद्वारे दिली जाऊ शकते आणि जर पोलीस स्टेशनच्या प्रभारी अधिकाऱ्याला प्राप्त झाली असेल तर

i. तोंडी माहिती दिल्यास - प्रभारी अधिकाऱ्याद्वारे किंवा त्याच्या मार्गदर्शनाखाली लिहीली जाईल आणि माहिती देणाऱ्याला त्याचे समजणा-या भाषेत वाचून दाखवली जाईल आणि अशी प्रत्येक माहिती, लिखित स्वरूपात दिली असेल किंवा वर नमुद केल्याप्रमाणे लिहीली असेल, त्यावर ती माहिती देणा-या व्यक्तीची स्वाक्षरी घेतली जाईल.

ii. इलेक्ट्रॉनिक संप्रेषणाद्वारे माहिती दिल्यास - माहिती देणाऱ्या व्यक्तीने तीन दिवसांच्या आत स्वाक्षरी केल्यावर ती रेकॉर्डवर घेतली जाईल व तिच्या गोषवाऱ्याची नोंद प्रभारी अधिकारी राज्य शासनाने महाराष्ट्र शासन राजपत्र दि. 02 जुलै, 2024, अधिसूचना क्र.संकीर्ण 0624/प्र.क्र.41/पोल-13 अन्वये विहीत केलेल्या नमुन्यानुसार ठेवावयाच्या पुस्तकात करेल. (जोडपत्र- नमुना "ख", दखलपात्र गुन्हे नोंदवही)

iii. भारतीय न्याय संहिता, 2023 चे कलम 64 - 71, कलम 74 - 77 किंवा कलम 124 खालील अपराध केला असल्याचे किंवा अपराध करण्याचा प्रयत्न केला असल्याचे अभिकथन केले आहे अशा स्त्रीने माहिती दिलेली असेल तर अशी माहिती पोलीस ठाण्यातील महिला पोलीस अधिकाऱ्याद्वारे किंवा इतर कोणत्याही महिला अधिकाऱ्याद्वारे नोंदवण्यात येईल.

परंतु आणखी असे की -

(क) ज्या कोणा व्यक्ती विरूद्ध भारतीय न्याय संहिता, 2023 चे कलम 64, कलम 65, कलम 66, कलम 67, कलम 68, कलम 69, कलम 70, कलम 71, कलम 74, कलम 75, कलम 76, कलम 77, कलम 78, कलम 79 किंवा कलम 124 खालील अपराध केला असल्याचे किंवा अपराध करण्याचा प्रयत्न केला असल्याचे अभिकथन केले आहे अशी व्यक्ती, तात्पुरत्या किंवा कायमस्वरूपी मानसिकदृष्ट्या किंवा शारीरिकदृष्ट्या विकलांग असेल, तर अशा प्रसंगी अशी माहिती, अशा अपराधाचा अहवाल देण्याची मागणी करणाऱ्या व्यक्तीच्या घरी किंवा अशा व्यक्तीच्या पसंतीच्या एखाद्या सोयीच्या ठिकाणी, दुभाषीच्या किंवा विशेष शिक्षकाच्या उपस्थितीत पोलीस अधिकाऱ्याद्वारे नोंदवण्यात येईल;

(ख) अशी माहिती दृकश्राव्य (Video Shooting) चित्रणाने नोंदविणे आवश्यक आहे;

(ग) पोलीस अधिकारी, कलम 183 च्या पोटकलम 6 च्या खंड (क) अन्वये न्यायदंडाधिकाऱ्याने नोंदविलेला त्या व्यक्तीचा जबाब तपासासाठी शक्य तितक्या लवकर मिळवील.

2. प्राथमिक चौकशी

भारतीय नागरिक सुरक्षा संहिता, 2023 (BNSS) कलम 173 (3) च्या तरतुदींनुसार, कलम 175 मध्ये असलेल्या तरतुदींचा पूर्वग्रह न ठेवता, कोणताही दखलपात्र गुन्हा घडल्यासंबंधित माहिती मिळाल्यावर ज्याला तीन वर्ष किंवा त्याहून अधिक परंतू सात वर्षांपेक्षा कमी शिक्षा आहे, पोलीस स्टेशनचा अंमलदार अधिकारी, गुन्ह्याचे स्वरूप आणि गांभीर्य लक्षात घेऊन, पोलीस उपअधीक्षक दर्जापेक्षा कमी दर्जा नसलेल्या अधिकाऱ्याच्या पूर्व परवानगीने

1. त्या प्रकरणात कार्यवाही करण्यासाठी प्रथमदर्शनी प्रकरण अस्तित्वात आहे की नाही, हे तपासण्यासाठी चौदा दिवसांच्या आत प्राथमिक चौकशी करेल.

2. प्रथमदर्शनी गुन्हा निष्पन्न होत असल्यास त्वरित गुन्हा नोंद करून तपास सुरू करेल.

3. नोंदणी आणि तक्रारदारास प्रत

पायरी 3: भारतीय नागरिक सुरक्षा संहिता, 2023 कलम 173 अंतर्गत आवश्यक बाबी पूर्ण केल्यानंतर, अधिकारी शून्य एफ.आय.आर (Zero FIR) नोंदवतील. एफ.आय.आर हा शून्य एफ.आय.आर (Zero FIR) असल्याचे दर्शवण्यासाठी एफ.आय.आर क्रमांकला "शून्य" (0) उपसर्ग लिहिला जावा. पोट-कलम (1) अंतर्गत नोंदवलेल्या माहितीची एक प्रत माहिती देणाऱ्याला किंवा पीडितेला तात्काळ मोफत दिली जावी. (भारतीय नागरिक सुरक्षा संहिता, 2023 कलम 173 (2))

शून्य एफ.आय.आर (Zero FIR) नोंदविल्यानंतर आवश्यक असल्यास, प्राथमिक तपास त्याच पोलीस स्टेशनच्या तपास अधिकाऱ्याकडून केला जाऊ शकतो. (उदा. बलात्कार पीडितेची वैद्यकिय तपासणी)

4. हस्तांतरण

पायरी 4: अधिकारी शून्य एफ.आय.आर (Zero FIR) घटनास्थळाचे अधिकारक्षेत्र असलेल्या पोलीस स्टेशनला पाठवेल.

पायरी 5: संबंधित पोलीस स्टेशनला शून्य एफ.आय.आर (Zero FIR) प्राप्त झाल्यानंतर ते त्याची नोंद नियमित एफ.आय.आर म्हणून घेतील.

पायरी 6: नियमित गुन्हा नोंद झाल्यानंतर पोलीस ठाणे प्रभारी अधिकारी सदर गुन्हा पुढील कारवाई साठी तपास अधिकाऱ्याकडे सोपवेल.

5. तपास

पायरी 7: तपास अधिकारी भारतीय नागरिक सुरक्षा संहिता, 2023 अंतर्गत विहित प्रक्रियेनुसार पुढील तपास करतील.

पायरी 8: तक्रारदाराला तपासाची अद्ययावत माहिती नियमितपणे विहित कालावधीत दिली जाईल. (कलम 193(3)(ii) भा.ना.सु.सं.)

B. ई-एफ.आय.आर (e-FIR) नोंदणी

भारतीय नागरिक सुरक्षा संहिता, 2023 (BNSS) ने फौजदारी प्रक्रिया संहिता, 1973 ची जागा घेतली असून त्यात इतर बदलांसह शून्य-एफ.आय.आर (Zero FIR), ई-एफ.आय.आर (e-FIR) च्या तरतुदींचा समावेश आहे. Cr.PC, 1973 च्या कलम 154 ऐवजी भारतीय नागरिक सुरक्षा संहिता, 2023 च्या कलम 173 अंतर्गत आता दखलपात्र गुन्ह्याची नोंद करण्याची तरतूद करण्यात आली आहे. ई-एफ.आय.आर (e-FIR) नोंदणीची आदर्श कार्यप्रणाली (SOP) पुढीलप्रमाणे :-

1. **सुरूवात** :-

पायरी 1: तक्रारदार अधिकृत पोलीस ई-एफ.आय.आर (e-FIR) पोर्टल किंवा पोलीस वेबसाईटवर लॉग इन करेल किंवा तक्रार / माहिती **कोणत्याही इलेक्ट्रॉनिक संप्रेषणाद्वारे** संबंधित पोलीस स्टेशनला पाठवेल.

भारतीय नागरिक सुरक्षा संहिता, 2023 (BNSS) **च्या कलम** 173 (1) **नुसार**, दखलपात्र गुन्ह्याशी संबंधित प्रत्येक माहिती, गुन्हा कोणत्या भागात केला गेला आहे ते विचारात न घेता तोंडी किंवा **इलेक्ट्रॉनिक संप्रेषणाद्वारे** दिली जाऊ शकते.

पायरी 2: तक्रारदार आवश्यक तपशील भरेल किंवा त्याच्या तक्रारीत खालील माहिती सादर करेल, ज्यामध्ये वैयक्तिक माहिती, घटनेचे तपशील आणि त्याच्या पुष्ट्यर्थ कोणतेही दस्तऐवज किंवा पुरावे समाविष्ट असतील. इलेक्ट्रॉनिक पद्धतीने प्राप्त झालेला संदेश पोलीस ठाण्यातील संगणकात डाऊनलोड करून ठेवला जाऊ शकतो. दखलपात्र गुन्हा घडल्यासंबंधित इलेक्ट्रॉनिक माहिती ई-तक्रार / ई-एफ.आय.आर (e-FIR) रजिस्टर मध्ये किंवा विभागाच्या प्रमुखाने विहित केल्यानुसार नोंदविली जाऊ शकते.

2. पडताळणी आणि प्राथमिक चौकशी

पायरी 3: नोंदवलेला ई-एफ.आय.आर (e-FIR) प्रारंभिक पडताळणीसाठी तपासी अधिकाऱ्याकडे पाठवला जाईल.

भारतीय नागरिक सुरक्षा संहिता, 2023 (BNSS) कलम 173 (3) च्या तरतुदीनुसार, कलम 175 मध्ये असलेल्या तरतुदींचा पूर्वग्रह न ठेवता, कोणताही दखलपात्र गुन्हा घडल्यासंबंधित माहिती मिळाल्यावर ज्याला तीन वर्ष किंवा त्याहून अधिक परंतू सात वर्षांपेक्षा कमी शिक्षा आहे, पोलीस स्टेशनचा

अंमलदार अधिकारी, गुन्ह्याचे स्वरूप आणि गांभीर्य लक्षात घेऊन, पोलीस उपअधीक्षक दर्जापेक्षा कमी दर्जा नसलेल्या अधिकाऱ्याच्या पूर्व परवानगीने

i. त्या प्रकरणात कार्यवाही करण्यासाठी प्रथमदर्शनी प्रकरण अस्तित्वात आहे की नाही, हे तपासण्यासाठी चौदा दिवसांच्या आत **प्राथमिक चौकशी** करेल.

ii. प्रथमदर्शनी गुन्हा निष्पन्न होत असल्यास गुन्हा नोंद करून त्याचा तपास सुरू केला जाईल.

3. तीन दिवसांत नोंदणी करणे आवश्यक.

पायरी 4: जर माहिती इलेक्ट्रॉनिक संप्रेषणाद्वारे पाठवली गेली असेल, **तर ती देणाऱ्या व्यक्तीने त्यावर तीन दिवसात स्वाक्षरी केली तर पोलीस अधिकारी ती माहिती रेकॉर्डवर घेतील** आणि नंतर ती एफ. आय. आर नोंदवली जाईल.

भारतीय नागरिक सुरक्षा संहिता, 2023 (BNSS) कलम 173(1) च्या तरतुदींनुसार

1. **दखलपात्र गुन्ह्याशी संबंधित प्रत्येक माहिती, गुन्हा ज्या भागात केला गेला आहे ते विचारात न घेता,** तोंडी किंवा **इलेक्ट्रॉनिक संप्रेषणाद्वारे** दिली जाऊ शकते आणि जर पोलीस स्टेशनच्या प्रभारी अधिकाऱ्याला दिली तर

   i. तोंडी माहिती दिल्यास - प्रभारी अधिकाऱ्याद्वारे किंवा त्याच्या मार्गदर्शनाखाली लिहीली जाईल आणि माहिती देणाऱ्याला वाचून दाखवली जाईल आणि अशी प्रत्येक माहिती लिखीत स्वरूपात दिली असेल किंवा वर नमुद केल्याप्रमाणे लिहीली असेल, त्यावर ती माहिती देणारी व्यक्ती स्वाक्षरी करेल.

   ii. **इलेक्ट्रॉनिक संप्रेषणाद्वारे माहिती दिल्यास- ती देणाऱ्या व्यक्तीने तीन दिवसांच्या आत स्वाक्षरी केल्यावर रेकॉर्डवर घेतली जाईल व तिच्या गोषवाऱ्याची नोंद प्रभारी अधिकारी राज्य शासनाने महाराष्ट्र शासन राजपत्र दि. 02 जुलै, 2024, अधिसूचना क्र.संकीर्ण 0624/प्र.क्र.41/पोल-13 अन्वये विहीत केलेल्या नमुन्यानुसार ठेवावयाच्या पुस्तकात करेल. (जोडपत्र- नमुना "ख", दखलपात्र गुन्हे नोंदवही)**

   परंतु असे की -

   जिच्याविरूद्ध भारतीय न्याय संहिता, 2023 चे कलम 64, कलम 65, कलम 66, कलम 67, कलम 68, कलम 69, कलम 70, कलम

71, कलम 74, कलम 75, कलम 76, कलम 77, कलम 78, कलम 79 किंवा कलम 124 खालील अपराध केला असल्याचे किंवा अपराध करण्याचा प्रयत्न केला असल्याचे अभिकथन केले आहे अशा स्त्रीने माहिती दिलेली असेल तर अशी माहिती, महिला पोलीस अधिकाऱ्याद्वारे किंवा कोणत्याही महिला अधिकाऱ्याद्वारे नोंदवण्यात येईल :

परंतु आणखी असे की -

(क) ज्या कोणा व्यक्ती विरूद्ध भारतीय न्याय संहिता, 2023 चे कलम 64, कलम 65, कलम 66, कलम 67, कलम 68, कलम 69, कलम 70, कलम 71, कलम 74, कलम 75, कलम 76, कलम 77, कलम 78, कलम 79 किंवा कलम 124 खालील अपराध केला असल्याचे किंवा अपराध करण्याचा प्रयत्न केला असल्याचे अभिकथन केले आहे अशी व्यक्ती, तात्पुरत्या किंवा कायमस्वरूपी मानसिकदृष्ट्या किंवा शारीरिकदृष्ट्या विकलांग असेल, तर अशा प्रसंगी अशी माहिती, अशा अपराधाचा अहवाल देण्याची मागणी करणाऱ्या व्यक्तीच्या घरी किंवा अशा व्यक्तीच्या पसंतीच्या एखाद्या सोयीच्या ठिकाणी, दुभाषीच्या किंवा विशेष शिक्षकाच्या उपस्थितीत पोलीस अधिकाऱ्याद्वारे नोंदवण्यात येईल;

(ख) अशी माहिती दृकश्राव्य चित्रणाने नोंदवता येईल;

(ग) पोलीस अधिकारी, कलम 183 च्या पोटकलम 6 च्या खंड (क) अन्वये न्यायदंडाधिकाऱ्याने नोंदविलेला त्या व्यक्तीचा जबाब, शक्य तितक्या लवकर मिळवील.

तथापि, इलेक्ट्रॉनिक संप्रेषणाद्वारे पोलीस स्टेशनला पाठवलेल्या माहितीचे स्वरूप आणि गांभीर्यामुळे पोलीसांकडून तात्काळ कारवाई / हस्तक्षेप आवश्यक असल्यास, माहितीची, वस्तूस्थितीची आणि परिस्थितीची पडताळणी करून तपासी अधिकारी स्वत: तक्रारदाराच्या वतीने गुन्हा नोंदवू शकतात.

पायरी 5: भारतीय नागरिक सुरक्षा संहिता, 2023 च्या कलम 173 (2) नुसार एफ. आय. आर. ची प्रत तक्रारदाराला देण्यात येईल. पोट-कलम (1) अंतर्गत नोंदवलेल्या माहितीची एक प्रत माहिती देणाऱ्याला किंवा पीडिताला तात्काळ मोफत दिली जाईल.

4. सुपूर्द करणे

पायरी 6: संबंधित पोलीस ठाणे प्रभारी अधिकारी एफ. आय. आर. चे पुनरावलोकन करतील आणि तपासी अधिकाऱ्याकडे ती सोपवतील.

5. तपास

पायरी 7: तपासी अधिकारी विहित प्रक्रियेनुसार तपास करतील.

पोलीस अधिकाऱ्याने ई-एफ. आय. आर. (e-FIR) आणि शून्य-एफ. आय. आर.(Zero FIR) न नोंदवल्याबद्दल नागरिकांसाठी उपलब्ध असलेले पर्याय

1. भारतीय नागरिक सुरक्षा संहिता, 2023 चे कलम 173 (4) अंतर्गत पर्याय

भारतीय नागरिक सुरक्षा संहिता, 2023 कलम 173 (4) नुसार पोलीस स्टेशनच्या प्रभारी अधिकाऱ्याने पोटकलम (1) मध्ये विनिर्दिष्ट केलेली माहिती नोंदवण्यास नकार दिल्याने व्यथित झालेल्या कोणत्याही व्यक्तीस, अशा माहितीचा गोषवारा लिखीत स्वरूपात आणि पोस्टाने संबंधित जिल्हा पोलीस अधीक्षकांना / पोलीस आयुक्तांना पाठवता येईल. जर अशी माहिती दखलपात्र गुन्हा घडल्याचे उघड करते अशी त्यांची खात्री झाल्यास, एकतर या प्रकरणाची ते स्वत: चौकशी करतील किंवा संहितेद्वारे विहित केलेल्या पद्धतीने, त्यांच्या अधिनस्थ असलेल्या कोणत्याही पोलीस अधिकाऱ्याकडून तपास करण्याचे निर्देश देतील. या संहितेद्वारे अशा अधिकाऱ्याला त्या गुन्ह्याच्या संबंधात पोलीस स्टेशनच्या प्रभारी अधिकाऱ्याचे सर्व अधिकार प्राप्त असतील आणि जर याप्रमाणे गुन्हा नोंद न झाल्यास तक्रारदार / व्यथित व्यक्ती न्याय दंडाधिकाऱ्याकडे त्याचे तक्रारीबाबत अर्ज करू शकेल.

2. भारतीय न्याय संहिता, 2023 चे कलम 199 अंतर्गत उपलब्ध पर्याय

भारतीय न्याय संहिता, 2023 चे कलम 199 नुसार - लोकसेवकाने, कायद्याच्या निर्देशांची अवज्ञा करणे

जो कोणी लोकसेवक असून -

(क) एखाद्या अपराधाच्या अन्वेषणाच्या किंवा इतर कोणत्याही बाबीच्या प्रयोजनासाठी एखाद्या ठिकाणी एखाद्या व्यक्तीस उपस्थित राहण्यासाठी फर्मावण्यास कायद्याच्या कोणत्याही निर्देशानुसार प्रतिबंध असताना जाणीवपूर्वक त्या निर्देशांचे उल्लंघन करेल किंवा

(ख) जाणूनबुजून, कोणत्याही व्यक्तीच्या पूर्वग्रहापोटी, तो तपास अशा पद्धतीने करेल की त्याचे नियमन करणाऱ्या कायद्याच्या कोणत्याही निर्देशांचे उल्लंघन होईल.

(ग) भारतीय नागरिक सुरक्षा संहिता, 2023 च्या कलम 173 च्या पोटकलम 1 अन्वये भारतीय न्याय संहिता कलम 64, 65, 66, 67, 68, 71, 73, 77, 124 किंवा कलम 143 किंवा कलम 144 अन्वये शिक्षापात्र असलेल्या दखलपात्र गुन्हयांचे संबंधात त्याला दिलेली माहिती नोंदवून घेण्यास कसूर करील, त्याला सहा महिन्यांपेक्षा कमी नसेल परंतू दोन वर्षांपर्यंत असू शकेल इतक्या मुदतीच्या सश्रम कारावासाची शिक्षा देण्यात येईल आणि तो द्रव्यदंडाच्या शिक्षेस देखील पात्र असेल.

जोडपत्र-I (कलम १७३(१) भा.ना.सु.सं., २०२३ अन्वये एफ.आय.आर करीता आदर्श कार्यप्रणाली)

नमुना - ख
(नियम ४ पहावे)
दखलपात्र गुन्हे नोंदवही

राज्य - महाराष्ट्र   जिल्हा/आयुक्तालय -   पोलीस ठाणे -

अ. क्र.	गुन्हा नोंद क्रमांक, तारीख, वेळ	गुन्हा घडला दिनांक, वेळ, गुन्हा घडला ठिकाण पोलीस ठाण्यापासून अंतर	तक्रारदाराचे नाव, वय, पत्ता तक्रारदाराचा, मो./फ़ोन नंबर, ई-मेल आयडी	आरोपीचे नाव, वय, पत्ता, मो./फोन नंबर, ई-मेल आयडी	१) कायदा २) कलम	गुन्ह्याचे संक्षिप्त वर्णन	गुन्हा दाखल करणाऱ्या अधिकाऱ्याचे नाव व हुद्दा	तपासी अंमलदाराचे नाव व हुद्दा फोन नंबर
१	२	३	४	५	६	७	८	९

चोरीस गेलेल्या मालमत्तेचे वर्णन किंमत	परत मिळालेल्या मालमत्तेचे वर्णन , किंमत	अटक केलेल्या व्यक्तीचे नाव, वय, पत्ता, मो./फोन नंबर, ई-मेल आयडी, ओळखपत्र असल्यास तपशील क्र.	पोलिसांनी जामिनावर सोडले असल्यास तो दिनांक, जामिनदाराचे नाव, पत्ता, रक्कम मो/फोन नंबर, ई-मेल आयडी	न्यायालयाच्या स्वाधिन होणाऱ्या आरोपीचे नाव, वय, पत्ता, न्यायालयात हजर दिनांक, मो./फोन नंबर, ई-मेल आयडी	नकार दिलेले अन्वेषण, दिनांक	संशयित व्यक्ती असल्यास त्याचे नाव, पत्ता
१०	११	१२	१३	१४	१५	१६

टिप्पणी							
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

कलम १७३(१) अन्वये ई-एफआयआर नोंदवही चा नमुना

अ.क्र.	ई-एफआयआर देणाऱ्या व्यक्तींचे नाव, पत्ता, मो. क्र. व ई-मेल आयडी	तपासी अंमलदार यांनी स्वत: गुन्हा नोंदवला आहे किंवा कसे, असल्यास नाव, पदनाम व फोन नंबर	तक्रारीचे थोडक्यात वर्णन	ई-एफआयआर देण्याचे माध्यम (ई-मेल, व्हॉटस्अॅप, ट्वीटर, फेसबुक, दूरध्वनी इ.) प्राप्त दिनांक व वेळ	ई-एफआयआर ठाणे दैनंदिनी नोंद क्र.	फिर्यादीने ०३ दिवसाचे आत फिर्यादी वर सही केली /नाही (सही न केल्यास त्याचे कारण)	ई-एफआयआर वर केलेली कार्यवाही			
							प्रथम खबरी अहवाल	अदखलपात्र गुन्हा	दिवाणी प्रकरण	इतर निर्गती केली असल्यास निर्दिष्ट करावे

नवीन फौजदारी कायद्यांच्या अनुषंगाने निर्गमित करण्यात आलेल्या आदर्श कार्य प्रणालीचा अनुवाद व ई-एफ.आय.आर. नोंदवहीचे नमुन्याबाबत.

From : DESK XXIII DGP Office <desk23.dgoffice@mahapolice.gov.in> — Thu, Aug 01, 2024 12:03 PM

Subject : नवीन फौजदारी कायद्यांच्या अनुषंगाने निर्गमित करण्यात आलेल्या आदर्श कार्य प्रणालीचा अनुवाद व ई-एफ.आय.आर. नोंदवहीचे नमुन्याबाबत. — 1 attachment

To : CP NAVI MUMBAI <cp.navimumbai@mahapolice.gov.in>, CP Mumbai <cp.mumbai@mahapolice.gov.in>, CP Nagpur <cp.nagpur@mahapolice.gov.in>, CP Steno Office SOLAPUR CITY. <cp.solapur@mahapolice.gov.in>, CP, Amravati City <cp.amravati@mahapolice.gov.in>, CP, Pune MAHARASHTRA POLICE <cp.pune@mahapolice.gov.in>, CP, Railways Mumbai MAHARASHTRA POLICE <cp.railways.mumbai@mahapolice.gov.in>, Commissioner of Police Nashik City <cp.nashik@mahapolice.gov.in>, Cp Aurangabad <cp.aurangabad@mahapolice.gov.in>, CP MBVV <cp.mb-vv@mahapolice.gov.in>, cp thane maharashtra police <cp.thane@mahapolice.gov.in>, Police Commssioner Pimpri Chinchwad <cp.pcpc-mh@gov.in>, Chandrkishor Meena <sp.railway-abad@mahapolice.gov.in>, SP JALNA <sp.jalna@mahapolice.gov.in>, SP YAVATMAL <sp.yavatmal@mahapolice.gov.in>, SP KOLHAPUR <sp.kolhapur@mahapolice.gov.in>, SP Sindhudurg MAHARASHTRA POLICE <sp.sindhudurg@mahapolice.gov.in>, SP Ahmednagar MAHARASHTRA POLICE <sp.ahmednagar@mahapolice.gov.in>, SP Buldhana <sp.buldhana@mahapolice.gov.in>, SP Hingoli MAHARASHTRA POLICE <sp.hingoli@mahapolice.gov.in>, SP MAHARASHTRA POLICE <sp.solapur.r@mahapolice.gov.in>, SP NAGPUR RURAL <sp.nagpur.r@mahapolice.gov.in>, SP OSMANABAD <sp.osmanabad@mahapolice.gov.in>, SP Office Satara <sp.satara@mahapolice.gov.in>, SP PALGHAR SP <sp.palghar@mahapolice.gov.in>, SP PARBHANI <sp.parbhani@mahapolice.gov.in>, SP RAILWAYS NAGPUR <sp.railways.nagpur@mahapolice.gov.in>, SP Raigad <sp.raigad@mahapolice.gov.in>, SP Sangli <sp.sangli@mahapolice.gov.in>, SP WASHIM <sp.washim@mahapolice.gov.in>, SP, Aurangabad R MAHARASHTRA POLICE <sp.aurangabad.r@mahapolice.gov.in>, SP, Bhandara

MAHARASHTRA POLICE
<sp.bhandara@mahapolice.gov.in>, SP, Dhule
MAHARASHTRA POLICE
<sp.dhule@mahapolice.gov.in>, SP, Gadchiroli
MAHARASHTRA POLICE
<sp.gadchiroli@mahapolice.gov.in>, SP, Gondia
MAHARASHTRA POLICE
<sp.gondia@mahapolice.gov.in>, SP, Jalgaon
MAHARASHTRA POLICE
<sp.jalgaon@mahapolice.gov.in>, SP, Nandurbar
MAHARASHTRA POLICE
<sp.nandurbar@mahapolice.gov.in>, SP, Pune R
MAHARASHTRA POLICE
<sp.pune.r@mahapolice.gov.in>, SP, Railways Pune
MAHARASHTRA POLICE
<sp.railways.pune@mahapolice.gov.in>, SP, Thane R
MAHARASHTRA POLICE
<sp.thane.r@mahapolice.gov.in>, SP, Wardha
MAHARASHTRA POLICE
<sp.wardha@mahapolice.gov.in>, SP.Nanded
MAHARASHTRA POLICE
<sp.nanded@mahapolice.gov.in>, Supdt Of Police
<sp.nashik.r@mahapolice.gov.in>, Supdt. of Police
Chandrapur <sp.chandrapur@mahapolice.gov.in>,
Superintendant Of Police Amravati Rural
<sp.amravati.r@mahapolice.gov.in>, Superitendent of
Police Ratnagiri <sp.ratnagiri@mahapolice.gov.in>, sp
Latur <sp.latur@mahapolice.gov.in>, sp beed
<sp.beed@mahapolice.gov.in>, sp.akola
<sp.akola@mahapolice.gov.in>, ig kokanrange
<ig.kokanrange@mahapolice.gov.in>, ig aurangabad
<ig.aurangabad@mahapolice.gov.in>, ig
gadchirolirange
<ig.gadchirolirange@mahapolice.gov.in>, ig
kokanrange <ig.kokanrange@mahapolice.gov.in>, ig
nagpur <ig.nagpur@mahapolice.gov.in>, ig nanded
<ig.nanded@mahapolice.gov.in>, ig nashik
<ig.nashik@mahapolice.gov.in>, IG, Amravati Range,
Amravati Maharashtra Police
<ig.amravatirange@mahapolice.gov.in>

Cc : IG,CID Pune MAHARASHTRA POLICE
<ig.cid.pune@mahapolice.gov.in>, ADG Railways
<adg.railways@mahapolice.gov.in>

Respected Sir/Madam,
Please see the attachment

Azadi Ka Amrit Mahotsav

New Doc 08-01-2024 10.45.pdf
7 MB